

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחת כל התורמים לעלון, הם ובני משפחותיהם יתברכו בכל הברכות והישועות

נושא השבוע: לימוד תורה

כ"ה תשרי תשפ"ו 1596 (שנה לא)

ההפטרה: "כה אמר" (ישעיה מב)

פרשת בראשית – שבת מברכין

ראש חודש חשון יחול אי"ה בימים רביעי וחמישי מולדו בליל רביעי בשעה 1:54 ו-8 חלקים

"הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ" (ד, י)

פניו של קין נפלו כשראה שאין הקב"ה מקבל את מנחתו, אומר לו הקב"ה: "אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לא לפתח חטאת רובץ". לומדים אנו מפסוק זה יסוד גדול בעבודת ה': "אם תיטיב שאת" - אדם על מנת שיזכה להתעלות צריך הוא לעבוד לעמול בלימוד תורה ותיקון המידות, אך כדי ליפול למטה ח"ו די ב-"ואם לא תיטיב שאת" - די להפסיק לעמול בתורה ואין צורך להוסיף ולעשות משהו רע וכבר "לפתח חטאת רובץ" - וכבר הוא נופל לשאול תחתית.

פעם הבחין הגאון רבי אליהו משקובסקי זצ"ל בילד קטן הרוכב על אופנים, ניגש אליו ושאלו: "התדע מה לומדים מרכיבה על אופנים?", השיב הילד בתמימות: "על אופנים לא לומדים, על אופנים רוכבים".

אמר לו רבי אליהו: "דע לך שמאופנים ניתן ללמוד כמה דברים יסודיים בעבודת ה': א. כל זמן שאדם עובד ופועל הוא מתקדם ב. שהוא חדל מתנועה לא רק שהוא מפסיק להתקדם הוא נופל ג. אם הולך לו בקלות סימן שהוא בירידה .

(ומתוך האור)

הצלה בזכות קביעות בלימוד תורה

מעשה שהיה

יהודי יקר היה מקפיד כל ימיו ובכל כוחו על שמיעת שיעור בדף היומי דבר

יום ביומו, והיה עושה כל מאמץ שלא להפסיד גם בזמנים קשים ועמוסים מאד.

יום אחד ידיד נפשו גביר אמיד, עשה חתונה לאחד מבניו בצפון הארץ וביקש ממנו מאד לבא להשתתף בשמחתו, ואי השתתפות היה נחשב ממש כפגיעה אישית בידידו.

הוא חשב מה לעשות? האם יפסיד את השיעור בדף היומי שהוא כה מקפיד עליו? לבסוף החליט שכיון שלא יוכל בשום אופן שלא להשתתף בשמחת ידידו, הוא יבקש ממגיד השיעור של הדף היומי את ההקלטות מהמחזור הקודם של השיעור של אותו יום, וכך הוא יוכל לנסוע לחתונת בן ידידו ולשמוע בזמן הנסיעה את השיעור המוקלט באותה שעה בה מתקיים השיעור,

וכך עשה [מדובר באופן שלא מסיה דעתו מהנסיעה] .

כל נהג שנוסע בכביש הבקעה יודע עד כמה המחשבה שמשאית גדולה תיסע לפניו היא סיוט גדול, כי אפשרויות העקיפה בכביש המפותל והמסוכן הזה הן קטנות מאד ומסוכנות מאד. והנה הוא 'זוכה' ומשאית גדולת ממדים נתקעה בנסיעה איטית לפניו, כשהוא מנסה מדי פעם את מזלו לעקוף אותה אבל כל ניסיונותיו נכשלו. לאחר קרוב לשעת נסיעה אחרי המשאית, הוא הרגיש כי קצרה רוחו מנסיעה באופן שכזה, והחליט לעקוף בהזדמנות הראשונה שתתאפשר לו, וכך

ע"פ "אור החיים" אופן תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 6:00-6:07 * סוף זמן ק"ש 9:00-9:03

יציאת שבת: 7:14

יציאת שבת: 6:36

כניסת שבת: 5:47

הוא יצא לעקיפה שנמשכת שניות בודדות ואז הוא שמע.... סירנה של משטרה..... בבהלה עצומה הוא חזר מיד לנתיב הימני ואז.... חלפה במהירות עצומה משאית סמיטריילר בנתיב שכנגד בו הוא היה ממש לפני שניות בודדות....

ליבו דפק בקצב מואץ מהמחשבה מה היה קורה לו היה ממשיך בעקיפתו, ומהנס הגדול שבדיוק שמע את הסירנה של המשטרה, מה שגרם לו לחזור מיד לנתיב שלו. הוא הסתכל במראות לבדוק היכן נידת המשטרה שממנה כל כך פחד והיא הצילה את חייו, הסתכל ימינה ושמאלה אחורה וקדימה... ואין שום ניידת משטרה באופק.... ואז שהפעיל את ההקלטה שוב והחזירה קצת אחורה למקום ששם הוא התחיל את העקיפה ולא שמע את השיעור, הוא שמע שוב את קול הסירנה... הוא החזיר שוב את ההקלטה אחורה, ואז התברר לו הנס העצום!!!

קול הסירנה לא היה מרכב משטרה שנע באותו זמן בכביש הבקעה, הוא נשמע בהקלטה מלפני שבע שנים, כשמגיד השיעור מסר את השיעור עברה בחוץ נידת משטרה וקול הסירנה שלה נשמע היטיב בתוכי בית המדרש לשומעי השיעור כבר אז....

מבהיל לחשוב! הקב"ה הקדים רפואה למכה, וכבר לפני שבע שנים מנסיעתו בכביש הבקעה, זימן למקום מסירת השיעור נידת שתשמיע קול סירנה, כדי ששבע שנים אח"כ ינצל ממנה יהודי יקר שלא הסכים בשום אופן לוותר על שיעור בדף היומי, וחייו ינצלו בשניות ממש מתאונה קשה ונוראה!! כי התורה מגינה ומצילה את הדבקים בה.

הלכות לימוד תורה

פינת ההלכה

- א. כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו ובין בעל ייסורים, בין בחור בין זקן מאוד שתשש כוחו. אפילו עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים ואפילו בעל אישה ובנים (פ"ע יור"ד סי' רמז ס"א).
- ב. כל מי שאינו יכול ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יתרום בעין יפה למוסדות ושייכות של תורה (פ"ע פס"א) ויחשב לו כאילו למד בעצמו (הרמ"א פס"מ לא יתבטל לגמרי מלימוד אלא יקבע זמן ללמוד שידע לקיים את המצוות וימנע מעבירות והליכות עולם ח"ח עמ' שט).
- ג. נשים חייבות ללמוד את הדינים ששייכים להן, כגון: הלכות שבת, טהרת המשפחה, ברכות וכו' ונשים המגדלות בניהם לתורה ועוזרות לבעליהם שיעסקו בתורה, הרי הן חולקות עימם את השכר לעולם הבא (פ"ע פס"ע ו' בהרמ"א).
- ד. זמן לימוד תורה הוא ביום ובלילה שנאמר "והגית בו יומם ולילה" (פ"ע פ"א) והרוצה לזכות לכתרה של תורה יזהר בכל לילותיו (ערבי) ולא יאבד אפילו אחד מהם בשינה, באכילה ושתיה ושיחה וכיוצ"ב אלא יעסוק בלימוד תורה (פ"ע פ"ב כ"ג).
- ה. יקבע עת ללימוד תורה, וצריך שאותו זמן יהיה קבוע ולא יבטלנו אף אם סבור שירוויח הרבה (פ"ע אור"ח סי' קנ"א), ואם צריך לעשות דבר נחוץ מאוד ילמד קודם לכל הפחות פסוק אחד או הלכה אחת ויעשה מה שנחוץ לו ואח"כ ישלים לימודו (משנ"ב פ"ק ד).
- ו. נכון שיקבעו שיעור תורה בבית"כ בין מנחה לערבית לחבר את היום ללילה (הלכה כדורה פ"ד).
- ז. מצות עשה על כל אדם מישראל ללמוד תורה הלכה למעשה, כדי שידע לקיים את המצוות כהלכתן ולשמור עצמו מכל איסורי התורה, ולכן אדם שזמן לימוד תורתו מצומצם יעדיף שיעור הלכה מאשר שיעור גמרא (הליכות עולם ח"ח עמ' פל"ב, פל"ג).
- ח. כשהוא לומד וצריך לצאת לחוץ אל יניח את הספר פתוח כי ע"י זה משכח תלמודו (פ"ע יור"ד סי' רע"ז).
- ט. ישתדל ללמוד לפחות שתי הלכות בכל יום כדי שיהיה בכלל מה שאמרו: "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא" (ברכי יוסף אור"ח סי' קנ"א פ"ק ד) ומה טוב לזכות את הציבור ב-2 הלכות בכל יום לפני סיום התפילה (פ' עבודת הקס עמ' 177).
- י. מי שיש לו שיעור קבוע ללמוד מספר דפים בכל יום ומאונס התבטל יום או יומיים מהלימוד, בלילה שאחריו צריך להשלים את הלימוד שהחסיר לפני לימודו הנוכחי כדי שלא יתרשל ויבוא לעבור על נדרו (ללמוד בכל יום) (פתחי תשובה פס"ק פ"א).
- יא. כל הלומד בבית הכנסת או בבית המדרש לא במהרה שוכח, וכל היגע בתלמודו בצינעא מחכים, וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים בידו אבל הקורא בלחש וכל שכן בהרהור

שוכח (ש"ע סעי' כ"ז) מ"מ הלומד תורה ע"י הרהור או בכתובת דברי תורה מקיים מצוות "והגית בו יומם ולילה", ואין הכרח שייתן קולו בעוז (יב"א ח"ד אור"ח סי' ח' אות יז-יח).

יב. כדאי ועדיף ללמוד בבית הכנסת ובשיעור מאשר בבית ששם יש טרדות והפרעות, אם זה מצד עזרה שצריך להגיש בבית ואם זה הילדים שיחיו מפריעים ללימוד, ועל זה אמר ה"אור החיים הקדוש": "אם בחוקותי תלכו" – תלכו מהבית (ז. ע.).

יג. הלומדים שיעור בבית הכנסת והביאו להם כיבוד, לא יברך כל אחד בקול רם ויבטל את הלומדים ע"י עניית אמן אלא יברך כל אחד לעצמו בשקט (עיין כה"ח סי' רח"ט ס"ק ע.).

יד. אין למתפלל ללמוד תורה בזמן חזרת הש"צ של 18 ובקדיש, ואפילו בהרהור או בעיון בעלמא אסור (הליכות עולם ח"א עמ' קל"א-קל"ב, הלכה כדורה סי' קכ"ד). והעושה כן לא די שלא יקבל שכר אלא יקבל עונש, ותורה כזו לא תצליח (אורחות יוסף עמ' קד ס"ח לכד קניינא).

טו. כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים תורה מעוני סופו לקיימה מעושר (ש"ע סעי' כ"ו) לתשומת לב כל אלה שמרוב טרדות הפרנסה לא לומדים, יש כאן אזהרה שכל המבטל תורה בגלל פרנסה סופו שגם פרנסה לא תהיה לו.

טז. אין שום תרופה לשבירת היצר הרע מלבד לימוד תורה ואם עוסקים בתורה אין נמסרים בידו (גמ' קידושין ז. וכן התורה מגינה גם מן הייסורים (גמ' סוטה כ"א). ומצליחה עסקיו של הלומד (גמ' ע"ז יט.).

יז. אמר רבי ברכיה: "לא ניתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה" (ירושלמי שבת ע"ה). וכתב הבן איש חי (שנה ז' צפתיחה לפסח שנת) בשם המקובלים שגדול עסק התורה בשבת אלף פעמים יותר מעסק התורה של חול, היות ויום השבת הוא מתנה מהקב"ה לבני ישראל, ככתוב בגמרא (שבת י'): "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה". ולכן צריך לדעת כיצד להשתמש במתנה זו ששווה יותר מהון רב וזאת בתנאי שנצל את היום הזה ללימוד התורה ולא לדברים בטלים.

להעיר ולעורר: להלן העניינים שמועיל בהם לעשות "תנאים" פעם אחת לכל השנה כולה, ולכן אנו מביאים לאומרים בתחילת השנה (תנאים שקשורים לענייני שבת יש לעשותם ביום חול ולא בשבת).

א. תרומות ומעשרות בשבת – התנאי: "אזוד מבמאה שאני עתיד עלי ועל אזורי להפריש יהיה טב, והיותר מאזוד מבמאה שאני עתיד להפריש עלי ועל אזורי יהיה תרומה גדולה בצד צפוני על הכל. אותו אזוד מבמאה שאמרתי שישאר טב על עם שאר הכמות הראויה בצד צפוני של הפירות יהיה מעשר ראשון. אותו אזוד מבמאה שהתנתי שיהיה מעשר ראשון יהיה תרומה מעשר על הכל. ומעשר שני יהיה בדרומם של הפירות, והא מזוולל הוא וזוובשו על פרוטה במטבע שיזודתיו לזוילול מעשר שני, ואם צריך מעשר עני יהיה מעשר עני בדרומם של הפירות

הטעם לתנאי: מאחר ואסור להפריש תרומות ומעשרות מפירות וירקות בשבת ויום טוב, מ"מ תיקנו חז"ל שאם יאמר נוסח ההפרשה לפני שבת ויור"ט בלשון תנאי [לשוננו הובא] (ש"ע אור"ח סי' שט"ז ס"ד, משנ"צ ס"ק כה) ללא ברכה) אזי יוכל להפריש בשבת ויור"ט כרגיל אחרי אמירת הנוסח [בטבל עם ברכות] (קצירת השלה פ"ז ס"ג) ומועיל לעשות תנאי פעם אחת לכל השנה (ס"א). ולכן הבאנו את הנוסח ההפרשה בלשון תנאי, כדי שאם שכח אדם להפריש תרומות ומעשרות לפני שבת כלשהיא הוא יוכל על סמך הנוסח שאמר להפריש בשבת ויור"ט. וכשמפריש כל זמן שהם בידו יכול לטלטלם ולהניחם במקום שירצה, אך לאחר שיניחם שוב אסור לטלטלם כדין מוקצה (ס"ד) מחמת גופו (קצות השנה עמ' ק"א) [שאסור לטלטלם בכלל].

ב. קבלת שבת בהדלקת נרות בערב שבת לאשה – התנאי: "אני מתנה שאין רצוני לקבל שבת בהדלקת נרות אלא בכניסת שבת ממש". **הטעם לתנאי:** אע"פ שמעיקר הדין הזמן שקובע לאשה ספרדייה את כניסת שבת הוא זמן כניסת שבת ולא הזמן שבו מדליקה את נרות שבת [כשמדליקה לפני הזמן] (ש"ע סי' רס"ג) מ"מ מאחר ויש חולקים נכון שתתנה פעם אחת בשנה שאין רצונה לקבל שבת בהדלקת נרות אלא בזמן כניסת השבת ממש (ולקו"י שבת ח"א סי' רס"ג).

לעורר לעניין הדלקת נרות: ראוי לאשה לכבות את החשמל בחדר שבו מדליקה נרות שבת לפני ההדלקה ולכוון בזמן שמברכת לפטור את אור החשמל ולאחר מכן תדליק את אור החשמל (חזו"ע שבת לגר"ע יוסף ח"א עמ' רטו, ולקו"י שבת כק"א ח"ב מהדו' תשע"ג עמ' מה וללא כילקו"י שבת ח"א עמ' קמ, מנוחת אהבה לגר"מ לוי ח"א פ"ד ס"ז עיין שו"ת אור ללון ח"ב עמ' קעג).

מ"מ אלו שאינם מקפידים לעשות כן יש להם על מה שיסמוכו ואין בזה חשש ברכה לבטלה (ולקו"י ס"א וימים נוראים תעב-תעב, מנוחת אהבה ס"א, אור ההלכה לגר"ד כהן עמ' תקכ"ד, שו"ת הרש"ל לגר"י יוסף ח"א עמ' קל"ב).

הערה: אשה שחוששת שתשכח להדליק את האור אחרי הדלקת הנרות עדיף שלא תעשה הלכה זו.

ג. מתג החשמל בשבת – התנאי: "אני מתנה שיכוונתי להשתמש במתני החשמל בשבת".

הטעם לתנאי: מתג החשמל בשבת הינו מוקצה בשבת ולכן אם רוצה להזיז את מתג החשמל כגון: ששעון

שבת כיבה את החשמל בשבת וכעת שהחשמל מכובה ברצונו להעביר את המתג למצב כבוי כדי שהאור לא יידלק כששעון שבת יחדש את הזרם, צריך להתנות מערב שבת שבכוונתו להשתמש במתג החשמל [לצורך כיבוי אבל הדלקת המתג אסורה אפילו עם תנאי] וכך המתג לא יהיה מוקצה ואפשר להתנות תנאי זה גם פעם בשנה [לכל השנה] (ילקוט"י שבת ח"ד עמ' תלה).

ד. **"שעון שבת" בשבת – התנאי:** "אני מותנה שיכוונתי להשתמש בזיווי שעון שבת בשבת".

הטעם לתנאי: "שעון שבת" הינו מוקצה בשבת ולכן אם רוצה להזיז את שעון שבת בשבת [כגון: לאחר כיבוי אבל להקדים מותר רק לצורך חולה, וכן כגון: לאחר הדלקה אבל להקדים מותר רק לצורך מצוה] (הליטת עולם ח"ד עמ' עב, שו"ת יבי"א ח"ג סי' ח). צריך להתנות מערב שבת שהזיזים בשעון שבת לא מוקצה (ס).

ה. **פמוטים של שבת – התנאי:** "אני מותנה שיכוונתי לטלטל את הפמוטים לאזור שיכבו הנרות

שידלקו בהם בליל שבת". (שו"ע א"ח סי' רעט ס"ד, חזו"ע לגר"ע יוסף שבת ח"ו עמ' קמו, ילקוט"י שבת ס).

הטעם לתנאי: פמוטים שדלקו בהם נרות בליל שבת הם מוקצים וע"י התנאי הם לא מוקצים.

והאשכנזים נוהגים להחמיר שלא לטלטלם אפילו שעשו תנאי (חזו"ע ס).

ו. **תפילין רש"י ור"ת** (לאותם שמניחים את שניהם)

התנאי: "אני מותנה שיאותם תפילין שהם כהלכה אני יוצא בהם ידי זובת תפילין והשאר הם

סתם רצועות". **הטעם לתנאי:** יש מחלוקת בין רש"י וסיעתו לבין ר"ת וסיעתו לגבי סדר הפרשיות שבתפילין, השולחן ערוך פסק שמנהג העולם להניח תפילין בשיטת רש"י, מ"מ ירא שמים יצא ידי חובת שניהם ויניח תפילין של רש"י ושל ר"ת (שו"ע סי' לז ס"א). ולכן אלו שמניחים שני זוגות תפילין, בין אלו שמניחים אותם ביחד (שו"ע ס) בין אלו שמניחים אותם בזה אחר זה (נארו"ל ס' ל"ה "יוכנן בהנחתם", ילקוט"י זיגית ותפילין אור"ח סי' לד עמ' תקפו הליכות עולם לגר"ע יוסף ח"א עמ' רל-כו) צריכים לעשות תנאי הנ"ל (שו"ע ס) ואפשר לעשות את התנאי פעם אחת (אור לזיון לגר"ב אבא שאול ח"ב פ"ג ס"ח וכן משמע בשו"ת יבי"א לגר"ע יוסף ח"ט סי' קח עמ' רלג ס"ג כה בהערותיו על אור לזיון הנ"ל לא העיר דבר על כך) בשנה (ד.ע.). ויש מוסיפים עוד תנאי שאם שניהם אמת הרי הוא מתכוון לצאת בשניהם ידי חובת תפילין (למקובלים) (ילקוט"י ס' עמ' תקפד, אור לזיון ס).

ז. **ברכה ראשונה על מאכלים**

התנאי: "אני מותנה כשאני מברך "בורא פרי העץ", "בורא פרי אדמה", "מוזנות" או "שהכל" אני

מתכוון לפטור את כל אותו המין [ועץ\אדמה\מוזנות\שהכל] שגומצא בבית גם הזשוב וגם הזזביב"

הטעם לתנאי: בדרך כלל כשאדם מברך על הפרי שלפניו "בורא פרי העץ" ורוצה לאכול עוד משאר הפירות שבבית, הוא אינו חוזר ומברך שוב מספק (שו"ע סי' כו ס"ה) והדין כן ב"האדמה" ו"שהכל" ו"מוזנות". [ומסיף הרמ"א וטוב להיזהר לכתחילה שתהיה דעתו על כל הפירות שבבית (ס)]. מ"מ אם הפרי אינו לפניו והביאו אח"כ והוא פרי חשוב (משבעת המינים) או חביב יותר, צריך לשוב ולברך שוב. ורק אם כיון בדעתו בפירוש כשבירך על הראשון לפטור את השני אינו חוזר לברך (הרמ"א סי' ריא ס"ה ומשנ"ב ס"ק לג, אור לזיון פ"ד ס"טו, חזו"ע זכרות עמ' קפ) וכן"ל ב"האדמה" ו"שהכל".

ולכן הרוצה לפטור את כל הנ"ל, גם את ה"חביב" וגם את ה"חשוב" ואת כל אשר בבית יעשה את התנאי הנ"ל פעם בחודש ואם קשה לו אז פעם בשנה. (הליכות מועד לרב אופיר מלכה עמ' קיב-קיג).

להעיר ולעורר

א. חייב כל אדם [נשים פטורות] מגיל 13 לקרא בכל שבוע את פרשת השבוע "שניים מקרא ואחד תרגום" בנוסף לקריאת התורה ששומע בבית הכנסת בכל שבת (שו"ע אור"ח סי' רפה ס"א, ילקוט"י סי' רפה ס"ט) שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכים לו ימיו ושנותיו (גמ' זכרות ח): היינו לקרא את פרשת השבוע כל פסוק פעמיים ופעם אחת תרגום (אונקלוס- שנמצא בצד המקרא) וכך לגבי פסוק הבא וכך הלאה עד סיום הפרשה (מגן אברהם סי' רפה ס"ק א, ילקוט"י ס"ח). יש נוהגים לקרא בכל יום אחר תפילת שחרית [חוק לישראל] מקצת הפרשה "שניים מקרא ואחד תרגום" ומסיימים בערב שבת (משנ"ב סי' רפה ס"ק א, ילקוט"י ס"ט). מי שהשעה דחוקה לו יכול לקרא את פרשת השבוע כולה ושוב לקרואה כולה ואז לקרא את כל התרגום על הפרשה כולה (ילקוט"י ס"ט).

ב. השנה, שנת תשפ"ו שנת "מעשר שני" להפרשת תרומות ומעשרות. בירקות זה מ-א' תשרי עד סוף השנה ובפירות מ-טו' בשבט תשפ"ו ועד טו' בשבט שנה הבאה. [שיעור פרוטה 14 אגורות]